

(Re)Writing literary history. Ur. József Pál in József Szili.
Neohelicon (Acta comparationis litterarum universarum):
Disputationes de Historia Litterarum Scribenda, II. (XXX/2,
december 2003). 7–102.

Konec leta 2003 sta v Sloveniji in v njeni vzhodni sosedni Madžarski nastala dva sorodna projekta o vlogi literarne zgodovine v sodobni literarni vedi in kulturi nasploh. Prvi izmed njiju je zbornik razprav *Kako pisati literarno zgodovino danes?*, izdan pri Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede Znanstveno-raziskovalnega centra SAZU. Komaj kakšen mesec za njim se je pojavil drugi projekt *(Re)Writing Literary History*, in sicer v obliki tematskega bloka dvanajstih prispevkov znotraj mednarodne komparativistične revije *Neohelicon*, ki nastaja na Inštitutu za literarne vede Madžarske akademije za znanost, izdaja pa jo nizozemski Kluwer. Časovna kot tudi geografska bližina obeh projektov sicer kar sama od sebe ponujata njuno neposredno primerjavo, vendar le-ta presega domet tega prispevka in bi bila smotno opravilo kvečjemu za katerega od poznavalcev metodologije literarne zgodovine. Vsekakor pa je na tem mestu – ob predstavitvi sklopa razprav iz revije *Neohelicon* – vredno opozoriti vsaj na nekaj stičišč in razhajanj obeh omenjenih del o aktualni vlogi literarne zgodovine, ki sta izšli skorajda istočasno.

Zbornik *Kako pisati literarno zgodovino danes?* je sad istoimenskega mednarodnega simpozija,¹ ki se je jeseni 2002 odvijal v Ljubljani in na katerem je šestnajst udeležencev iz Slovenije in iz različnih srednjeevropskih držav predstavilo vsak svoje videnje kompleksnega področja literarne zgodovine in prišlo do zaključka, »da je zgodovinsko obravnavanje literature danes sicer res z mnogih vidikov problematično, a vendar mogoče in s spoznavnega vidika relevantno, če ne celo nujno« (11), kot v uvodni besedi k zborniku povzema Darko Dolinar, ki je skupaj z Markom Juvanom pripravil in uredil tako simpozij in poznejši zbornik, v katerem je devetnajst razprav. *Neoheliconov* tematski blok *(Re)Writing Literary History* (v drugi številki leta 2003) nima za seboj kakšnega podobnega zaledja kot slovenski zbornik, razen seveda če k temu ne prištejem starejših števil te revije, od katerih nosi vsaka svoj posebni naslov v latinščini; s širše zasnovano tematiko literarne zgodovine in brez eksplisitno izpostavljenega vpogleda v njeno aktualno stanje se je *Neohelicon* namreč ukvarjal že v drugi številki leta 1993 (*Problemata historiae litterarie*), pa tudi obe številki za leto 2003 – ki je, mimogrede, jubilejno trideseto leto *Neoheliconovega* izhajanja – sta naslovljeni s podobnim nazivom (*Disputationes de historia litterarum scribenda*).

Pred vpogledom v vsebino prispevkov se je vredno nekoliko pomuditi pri samih naslovih obeh projektov. Naslov *Kako pisati literarno zgodovino danes?* je pomensko bogat in zgovorno pokaže na naravnost in zasnovano prispevkov, ki jih zaobjema. Prislov *danes* v naslovu tako na hitro opravi z dvomečim vprašanjem o možnosti pisanja literarne zgodovine, saj »implicitira pritrdilen odgovor in si prizadeva iskati možnosti za njegovo realizacijo« (11). Enako informativna sta

pridevnik *literarna* in samostalnik *zgodovina*, o katerih se je podrobno razpisal uvodni razpravljač Marko Juvan (O usodi 'velikega žanra', 30–40) in tehtno prikazal, kako si sleherni od njiju zasluži zapis zgolj še v narekovajih; pridevnik *literarna* zato, ker je literatura izgubila nekdanjo avtonomnost in vzvišeno edinstvenost ter se enači z drugimi oblikami kulture, s čimer *literarna zgodovina* izgublja svoj specifični status in postaja vse bolj le eden od mnogih segmentov splošne zgodovine; pojem *zgodovina* pa sam postaja »zgodovina«, saj je izgubil nekdanjo trdnost že takrat, ko je postmoderna filozofija dokončno razkrinkala utopičnost ideje o eni sami zgodovini, t. i. »veliki sintezi« in je njeno mesto zasedla množica parcialnih zgodb, ki zgodovinsko totalnost opisujejo bolj ali manj fragmentarno, vsaka iz svojega zornega kota in s svojim izborom relevantnih kontekstov. Na podoben način se poanta *Neoheliconovih* prispevkov zrcali v pomenu njihovega skupnega naslova: *(re)writing literary history* prav tako kot slovenski naslov predpostavlja nadaljnje pisanje literarne zgodovine, le-to pa je, v skladu z znamenitim reklom »Writing is rewriting«, lahko le *re-writing*, revizija zapisane zgodovine v predrugačeni, kvalitativno izboljšani obliki. Ali je ta razlaga celostnega koncepta *Neoheliconovega* tematskega sklopa ustrezna, lahko sicer le domnevamo, saj projekt nima uvodnega komentarja niti nikakršne uredniške spremne besede, ki bi po svoje orisala njegovo zasnovo (kot urednika sta napisana József Pál in József Szili, ki nista med razpravljalci). Vsekakor je presenetljivo, kako se naslova obeh publikacij, ki sta nastajali časovno skupaj, vendar med seboj ločeno, v veliki meri ujemata – oba eksplicitno apelirata na menjavo znanstvene refleksije in na obstoj nove literarnozgodovinske paradigme, ki nadomešča prejšnjo, že izrabljeno in nezadostno paradigmo.

Izraz *rewriting* v naslovu *Neoheliconovega* tematskega sklopa o literarni zgodovini je uporabljen v zelo splošnem in odprtem pomenu in ne kot specifični izraz za intertekstualnost. Dokaz za to je dejstvo, da se z intertekstualnostjo izmed vseh dvanajstih prispevkov neposredno ubada le članek **Douweja Fokkema** (Why Intertextuality and Rewriting Can Become Crucial Concepts in Literary Historiography). Fokkema poskuša najprej v strnjem pregledu uporabe pojma literarnost prikazati, kako le-to po njegovem mnenju ne more biti lastnost samega besedila, niti ne more označevati njegove formalne strukture, njegovih referenc do realnih pojmov in odnosov ali bralčevega horizonta pričakovanj. Nato pokaže, kako se lahko zmanjšana moč teh konceptov in konvencij nadomesti ravno s pojmovanjem literarnosti kot odnosa, ki ga literarno besedilo tvori z že obstoječimi, ne samo literarnimi besedili. Jezik takega dela je »rabljeni jezik« (*used language*), način njegovega nastanka pa je *rewriting* (27). V nadaljevanju članka (28–31) Fokkema ta teoretični koncept preizkuša na Sartrovih *Muhah*, v katerih vidi ponovni zapis zgodbe o Elektri in Oresteju. Da tak način literarne obravnave ni tuj niti najnovejši slovenski literarni vedi, je lepo pokazal Peter Scherber v zborniku *Slovenski roman* (*Obdobja* 21, 2003, 389–398), kjer na podoben način analizira prozo Ivana Cankarja in Rudija Šeliga.

Precejšen del *Neoheliconovih* prispevkov se posveča vplivu globalizacije na vlogo literarne zgodovine oz. na obravnavo posledic razpada monolitnih kulturnih sistemov, ki se je že izvršil. Stališča avtorjev o tej temi so precej raznolika, mestoma celo nasprotujoča si – če nekatere preveva tesnoba občutek, da v globalnem svetu *literarna zgodovina* izgublja svoj smisel in možnost obstoja, so drugi neprimerno bolj svetlogledi in v izgubi nacionalnega postulata literarne zgodovine ne vidijo njenega konca, temveč možnost za njen ponovni

razcvet. **Mihály Szegedy-Maszák** v svojem prispevku *Keywords in Literary History* obravnava ključnih pojmov oz. skupnega imenovalca biografično in nacionalno usmerjenih literarnih zgodovin začenja z veliko oz. kar preveliko skepsa o nadaljnjem obstoju nacionalne paradigme. Kulturni imperializem, ki naj bi vznikal znotraj globalizacijskih tokov, ali z njim povezan postmoderni multikulturalizem lahko pomenita zlom že sedaj dokaj trhljih okvirjev nacionalne književnosti, meni Szegedy-Maszák (16–17). Nadalje zanimivo prikaže, kako je takšno stanje mogoče že danes pri izseljenskih intelektualcih, ki ocenjujejo literaturo svoje matične države iz bikulturnega vidika in pri tem vidijo popolnoma drugačno sliko kot raziskovalec od znotraj.² Svoje razmišljanje sklene s trditvijo, da je smoter revizije literarne zgodovine t. i. »pisanje na robu«, podiranje meja in odkrivanje obrobnosti.³ Temu na svoj način pritrjuje tudi **Eva Kushner** (*Towards an Experimental View of Literary History*), ko med dejavniki, ki modificirajo monolitni značaj nacionalnih literatur (multikulturalizem, jezik in književnost domorodcev ter priseljencev ...), kot najmočnejšega postavi ravno izseljensko literaturo (33). V nadaljevanju se ukvarja predvsem s pojavom postkolonialnih literatur, da bi dokazala, kot sama napiše, »eksperimentalni značaj« literarne zgodovine. Gre za zanimivi krog, v katerem postkolonializem razbije prejšnji monolitni sistem literature, vendar obenem ustvari novega; če je bila prej literatura v odvisnosti od vladajoče kolonialne sile, je sedaj v službi nacionalne zgodovine, s čimer sama postane dominantna v razmerju do literatur manjšin in priseljencev. Monolitnost njene identitete se tako zgolj spremeni, ne pa odpravi (33). Zato se mora v svetu nenehno redefinirajočih se literarnih in kulturnih sistemov oz. njihovih identitet literarna zgodovina soočiti ravno s svojim eksperimentalnim izrazom, sklene svoje razmišljanje Eva Kushner.⁴ Poudariti je treba, da izraz eksperimentalni v tem kontekstu očitno služi le kot opisna oznaka za literarno zgodovino, ki se je zaradi redefinirajočega in zato izmikajočega objekta svojega proučevanja prisiljena opovedati kakršni koli določnosti ali dokončnosti.

S perečim vprašanjem nacionalne literarne zgodovine v globaliziranem svetu se v *Neoheliconu* ukvarja še nekaj prispevkov, vendar so ti nekoliko manj teoretični in usmerjeni bolj na praktični prikaz stanja v aktualni literarnovedni situaciji. Tako **Marcel Cornis-Pope** (*Transnational and Inter-National Perspectives in Post-1989 Comparative Literary History*) zagovarja mnenje o edinstvenem položaju primerjalne književnosti v literarnih vedah vzhodnega dela srednje Evrope kot t. i. »vmesne regije« (*intermediate region*, 73), kajti zaradi skupne preteklosti in politične sedanjosti je sleherna nacionalna zgodovina tega prostora pravzaprav že sama po sebi transnacionalna. Cornis-Pope poskuša z natančno obravnavo številnih, tudi čisto zgodovinskih virov pokazati, kako so literature vzhodnega dela srednje Evrope idealni objekt za preučevanje regionalne primerjalne zgodovine (*comparative literary history*), osvoboje ne nacionalističnih okvirjev na eni ter izenačevalnih pojmov globalizacije na drugi strani.⁵ Da globalizacijska odprava meja še ne pomeni denacionalizacije literature, bolj kot prejšnji avtor prikaže **Randolph D. Pope**. V svojem esejističnem prispevku *Resisting the Global: The Importance of the National for a Comparative History of Iberian Literatures* (79–84) opozarja na kulturno kompleksnost Pirenejskega polotoka, na njegovo jezikovno, narodnostno, politično in geografsko raznolikost. Vse to sestavlja svoj regionalni multikulturni sistem, ki se, kot pove že naslov prispevka, upira globalnemu. Razmišljanje o pojmu

globalnega v literarni zgodovini, ki se ga, kot je razvidno iz pričujočega povzemanja, avtorji lotevajo na zelo raznolike načine, na zanimiv in optimistično odprt način sklepa zadnji prispevek *Neoheliconovega* tematskega bloka, Mexico's Oral Narrative and Global Contexts **Daniela Chamberlaina** (97–102). Chamberlain prepričljivo pokaže, kako obstranski pojavi in zapostavljeni elementi nacionalne literature v globalnem kontekstu niso obsojeni na dokončno izginotje, temveč – ravno nasprotno – na ponovno oživitev. Na primeru mehiške ustne pripovedi *corrido*, ki že dolgo služi kot nekakšen ljudski komentar aktualnega svetovnega dogajanja, Chamberlain komentira porast zanimanja za tradicionalno ljudsko slovstvo v Ameriki (*corridos, payadores*), Afriki in Evropi. To po njegovem mnenju pomeni, da imajo žanri ustnega pripovedništva zagotovljeno prihodnost ravno v sodobnem svetu brez narodnostnih preprek, potem ko so bili znotraj nacionalnih literatur praviloma zapostavljeni zaradi svoje predhistoričnosti in nejasnega izvora oz. so bili vredni pozornosti literarnega kanona le v primeru, če so se iz njih razvili kasnejši temelji nacionalnih literatur, kot npr. *Chanson de Roland* ali *Cid*. Med drugim se s tem seveda močno zamaje stereotipna predstava o kvalitativnem razvoju literarne umetnosti od primarne ustne do sekundarne pisne oblike (98–99).

Enako pomembna tematika, preko katere je možno obravnavati del *Neoheliconovih* člankov, je vprašanje primerjalne literarne književnosti in njene vloge v sodobni literarni zgodovini. Tu se zdi njen status izjemno zanimiv, zlasti upoštevajoč mnenje že omenjenega M. Cornisa-Popea, da je že sleherna literarna zgodovina postala do neke mere primerjalna (71). Cornis-Pope (74–78) vidi nove možnosti komparativističnega raziskovanja v taki primerjalni literarni zgodovini, ki ne bi v celoti izničila nacionalnega ogrodka literatur, odvzela pa bi veljavo monologičnim konceptom literarnega razvoja (narodni tradiciji, pomenotnim literarnim obdobjem in organski zgodovini). Kot zgled takšne zgodovine avtor podrobno predstavlja obsežno študijo *History of the Literary Cultures of East-Central Europe* v štirih zvezkih, ki sta jo uredila John Neubauer ter Marcel Cornis-Pope in katere prvi del je že izšel 2004.⁶ Sorodne poglede ima prav tako že obravnavani Randolph D. Pope, ki se mu zdi pogled primerjalne literarne zgodovine primeren za kulturno situacijo Pirenejskega polotoka, vendar se mu pri tem velika težava zdi pomen nacionalnega v Španiji.⁷ V tem kontekstu je zanimiv prispevek **Geralda Gillespieja** *Comparative Literary History as an Elitist Metanarrative* (59–64), ki se ga da razumeti kot avtorjev zagovor elitnega statusa primerjalne književnosti kot nekakšne metazgodbe, dvignjene nad nacionalnimi literarnimi sistemi.

Poleg Marcela Cornisa-Popea, ki kot avtentični primer literarne zgodovine predstavi projekt, pri katerem sodeluje kot sourednik, je v tematskem sklopu še nekaj omemb praktičnih zgledov sodobnih primerkov literarne zgodovine. Med njimi po pričakovanju prednjači znamenita *A New History of French Literature* (1989) Denisa Hollierja, knjiga, v kateri je uporabljeno veliko modelov in paradigem, ki sicer bolj kot v praksi eksistirajo v historiografski teoriji. Kot je razvidno iz kritik na Hollierjev projekt, objavljenih v obravnavanem *Neoheliconovem* sklopu, je sodobnih modelov in paradigem v Hollierjevem literarnozgodovinskem poskusu morda celo preveč. Eva Kushner Hollierjevo knjigo postavi za izjemni in po naravi polemični primer t. i. eksperimentalne zgodovine (39), kateri se avtorica sicer posveča. Najbolj eksperimentalno pri Hollierju je že samo gledanje na literarnozgodovinsko snov ter heterogena iz-

bira predmetov obravnave za vsako poglavje posebej, čeprav Eva Kushner pri tem jasno izpostavi, da si eksperimentalna literarna zgodovina ne bi smela za temelj brezpogojno postaviti odsotnosti vsakršnih meril za ceno raznolikosti (38). »Duh eksperimentiranja zahteva izrazite in trdno utemeljene paradigme« (39), sklene avtorica svoje pisanje in znova podčrta nestrinjanje s Hollierjevim modelom literarnozgodovinskega eksperimenta, ki mu sicer posveti tretjino svojega članka (36–39). Do podobnih kritičnih pogledov na Hollierjevo knjigo se dokoplje tudi **John Neubauer** (*Gleichzeitigkeit des Ungleichzeitigen* or *Literary History with Multiple Timelines*). Fragmentarnost na časovni osi in odsotnost kakršne koli predstavitve literatov Neubauerja – kot že nekatere pred njim – napeljujeta k vprašanju, koliko je Hollierjevo delo sploh še zgodovina. Dilemo podkrepi z zanimivim dejstvom, naslovom francoske razširjene različice Hollierjeve knjige (*De la littérature française*), iz katerega je »izpadla« beseda *zgodovina*. Tehtna je tudi njegova trditev (67), da odsotnost veznega teksta med poglavji in iztočnica v obliki datuma na začetku vsakega poglavja bralca napeljujeta k pozitivistično enodimenzionalnem branju zgodovine kot nesporne resnice. Poleg tega, trdi Neubauer, v celostni strukturi Hollierjevega projekta ni vidnih sodobnih metodoloških paradigem, čeprav so le-te deloma uporabljene v posameznih spisih.⁸

Fernando Cabo Aseguinolaza je avtor najboljšejšega, dvanajststranskega prispevka *An Aftermath Consideration on the Role of Teleology in Iberian Historiography* (85–96). Članek je bolj filozofske kot literarnovedne narave, saj avtor v njem pregleduje vlogo teleološkega nauka v izbranih evropskih in latinskoameriških literarnih zgodovinah, nato pa se preusmeri k literaturam Pirenejskega polotoka in njihovim geoliterarnim dimenzijam, ki bi za primerjalno literarno zgodovino tega območja morale biti bistvenega pomena (96). Obravnavani polotok, zlasti njegov španski del s svojo večjezičnostjo in multikulturnostjo, je za pričujoče literarnozgodovinsko razpravljanje očitno dokaj zanimiv, saj sta dva *Neoheliconova* avtorja (pravkar omenjeni Fernando Cabo Aseguinolaza ter Randolph D. Pope) svoji študiji v celoti namenila prav tej tematiki. Podoben magnet je, zlasti zaradi svoje zagonetne zgodovinsko-politične in družbene situacije, območje vzhodnega dela Srednje Evrope, ki sta ga za predmet svojih prispevkov vzela John Neubauer in Marcel Cornis-Pope.

V tematskem sklopu revije *Neohelicon* sodeluje tudi **György C. Kálmán**. Njegov članek *Marginal Characters of (Literary Hi)Story: The Popular, The Avant-Garde, The Subcultural in Totalizing Literary Historical Narratives* se najbolj celovito od vseh v obravnavani številki *Neohelicon*a posveča pojmovanju literarne zgodovine kot zgodbe. Sprašuje se o metaforičnem odnosu med zgodbo in zgodovino ter – najbolj zanimivo – o sami prisotnosti pripovedne strukture znotraj literarnega zgodovinopisja. Če le-to v celoti imitira strukturo zgodbe, gre za monumentalno zgodovino o »velikih dejanjih velikih mož«, ki daje lažni vtis teleološkosti in urejenega sveta (42–43). Kálmánu se zdijo zanimivejše nasprotno koncipirane zgodovine, usmerjene k nepričakovanemu, negotovemu, obrobniemu v literarni zgodovini (že v naslovu članka so kot zgledi nanizani pojmi popularno, avantgardno in subkulturno). S tem načinom je npr. možno namesto zaporedja izbranim dogodkov narediti zgodovino množice dogodkov v naključnih povezavah, česar se je posluževal že novi historizem, idealne pogoje za to pa seveda nudi hipertekstualni medij (43–44). Vendar imajo literarne zgodovine, ki se obračajo k obrobni pojavom, možnost eksistence vselej le v

odnosu do glavnega toka zgodovine, tj. do »velike zgodbe«. Prispevek lepo pokaže avtorjevo glavno poanto (47), da namreč po njegovem mnenju v literarni zgodovini nikoli ne gre brez velikih zgodb in da je še tako eksperimentalno zasnovana zgodba/zgodovina določena z nekaterimi konvencijami, npr. s konvencijo o literarnih žanrih.

Omeniti je treba tudi dva preostala prispevka, med njima uvodnega z naslovom *The Historical Pathetic* **Richarda Aczela**. Za nekoliko provokativnim naslovom o zgodovinski patetiki ter za domiselno parodijo dekonstrukcije in novega historizma se dejansko skriva avtorjeva kritika literarnozgodovinske retorike, natančneje tistih dveh njenih komponent, ki ju Aczel kar po Aristotelu imenuje *ethos* ter *pathos* in ki po avtorjevem mnenju oblikujeta večino sodobne historiografije (10). Članek *Story Cycles as a Challenge to Literary History* **Pétra Hajduja** pa je primer prispevka, s katerim – sicer pretežno teoretično naravnani – *Neoheliconov* projekt pokaže nekaj tendenc po prikazu praktičnega zgleda drugačne literarne zgodovine. Hajdu predstavlja korpusno raziskovanje žanra kratke zgodbe oz. njenih ciklov (*short story cycles*) in v dodatku k članku (55–57) postrže še z izborom naslovov madžarskih ciklov kratke zgodbe.

V sklepnem delu prispevka bi bilo primerno napisati nekaj vrstic o širšem pomenu obravnavanega tematskega sklopa komparativistične revije *Neohelicon*. Ob tem si bom spet pomagal z naslonitvijo na slovenski zbornik *Kako pisati literarno zgodovino danes?* in na njegov domet. Glede na to, da je velik del aktualnih sprememb literarne zgodovine vezanih ravno na način njenega upovedovanja in da potemtakem vprašanje pripovedi ostaja pomemben izziv pisanja literarne zgodovine, ni niti najmanj presenetljivo, da je pri obeh projektih ena glavnih tem prav naratologija; v *Neoheliconu* jo obravnavajo npr. Kálmán, Gillespie in Neubauer, v slovenskem zborniku pa najbolj celovito Alenka Koron. Obema projektoma je skupna obravnava dekonstrukcije, novega historizma, poststrukturalizma ter intertekstualnosti, čeprav obstajajo razlike v globini raziskovanja in pristopih k tematiki.

Izmed konkretnih rešitev za prenovitev literarne zgodovine velja posebej omeniti dve, ki se pojavljata v obeh obravnavanih delih. Najprej gre za hipertekstualni arhiv, ki ga zaradi svoje nehierarhične in nelinearne strukture kot obetavni (in še zdaleč ne v vsej meri izkoriščeni) medij literarne zgodovine vidita Marko Juvan in György C. Kálmán. Druga, bolj metodološko obarvana rešitev, pa je razvijanje literarnozgodovinskega raziskovanja na sicer nadnacionalnih, a družbeno-kulturno še vedno razmeroma homogenih območjih; za tako vrsto raziskav se je uveljavil izraz področne študije (*area studies*). V slovenskem zborniku sodita sem zlasti dva prispevka: kulturološka študija Johanna Strutza, usmerjena na večkulturno situacijo v regiji Alpe-Jadran, ter še članek Iva Popšića, priznanega strokovnjaka za področne študije. V *Neoheliconu* je najbolj očiten primer tovrstnega pristopa viden pri Marcelu Cornisu-Popeu, podobno osnovanih člankov pa je še kar nekaj (Randolph D. Pope, Fernando Cabo Aseguinolaza, delno tudi John Neubauer in Daniel Chamberlain). Teža teh področnih študij dokazuje vsaj to, da se nacionalnim literarnim zgodovinam zares obeta konec, govori pa tudi v prid tezi Cornisa-Popea o komparativističnem značaju sleherne literarne zgodovine v določenih regijah.

Tudi posamezni praktični zgledi za literarno zgodovino brez tradicionalno urejene historične pripovedi so si v obeh projektih podobni. Prevladuje seveda raz-

vpita *A New History of French Literature* (1989) Denisa Hollierja, po Juvanovem mnenju eno redkih del, ki se poskuša »ravnati po sodobni metazgodovini« (Kako pisati literarno zgodovino danes?, 31). V *Neoheliconu* jo, kot je bilo že omenjeno, obravnavata Eva Kushner in John Neubauer; čeprav v svojih prispevkih izražata dokaj relevantne kritične pomisleke do tega – za marsikoga spornega – zgodovinskega poskusa, Hollierju kljub temu priznavata svojevrstno veljavo, Eva Kushner v smislu literarnozgodovinskega eksperimenta, John Neubauer pa zaradi časovne večkratnosti in razdrobljenosti. Trije prispevki iz zbornika *Kako pisati literarno zgodovino danes?* (razprave Marka Juvana, Lada Kralja in Alenke Koron; Vladimir Biti Hollierja zgolj bežno omenja) ne izražajo kritičnih stališč razpravljavcev do Hollierjeve knjige; namesto tega se razločneje opazi, kaj se avtorjem razprav v Hollierjevi knjigi zdi najbolj prodorno: Juvan izpostavlja njeno »mozaično, enciklopedično strukturo« (31); Kralj njeno prehajanje iz območja znanosti v bližino eseja in podobnih (pol)literarnih žanrov (66); Alenka Koron pa v sklopu pregleda slovenskega historiografskega diskurza zgolj povzema skeptično oceno Evalda Korena do Hollierjevega mozaičnega in fragmentarnega literarnozgodovinskega prikaza (257). Očitno je torej prispevek Evalda Korena (objavljen 1997 v *Primerjalni književnosti* 20/1, 85–94) v slovenski literarni vedi za zdaj edini, ki do Hollierjevega dela pristopa z določeno mero kritičnosti; ta je opazna zlasti v sklepnem delu prispevka, kjer Koren eksplicitno poudari stališče, da »[l]iteraturološki postmodernizem [...] očitno ne more ogroziti tradicionalne literarne zgodovine« (Koren, *PKn* 20/1, 93).

Zgovornejše kot prej podane podobnosti so morda razlike med tematskim sklopom v *Neoheliconu* in slovenskim zbornikom. *Neohelicon* bralcu ponuja veliko zanimivega o postkolonialnem kritištvu in pa študijah manjšinske ter izseljenške literature in tradicionalnega ljudskega slovstva, vse v kontekstu njihovega mesta znotraj sodobne literarne zgodovine; po drugi strani je nekaj pomembnih disciplin zgolj omenjenih (npr. Jaufova recepcijska estetika v Kálmánovem prispevku) ali v celoti izpuščenih. Vendar je to razumljivo, saj tematski sklop revije pač ne more ponuditi celostnega pregleda nad številnimi literarnozgodovinskimi metodami in disciplinami. V *Neoheliconu* izpostavljene discipline v slovenskem zborniku *Kako pisati literarno zgodovino danes?* niso obravnavane (kvečjemu le omenjene), medtem ko veliko pozornosti pripada genetični kritiki (manuskriptologiji), recepcijski zgodovini ter feministični in empirični literarni vedi. Iz obeh projektov so očitno izpadle kulturne ter gejevske in lezbične študije; razlogov za to je verjetno več, med njimi morda prepričanje o njihovi dozdevni nezrelosti za večjo objektivno teoretično refleksijo, čeprav po drugi strani ni mogoče prezreti njihovega obstoja tudi v tem delu Evrope.

In nenazadnje še nekaj besed o najbolj očitnih razhajanjih: slovenski projekt je že na prvi pogled ambicioznejše zastavljen, saj po obsegu presega *Neoheliconovega* skoraj za štirikrat. Razprave slovenskega zbornika so zato preglednejše, opremljene s povzetki in številnimi citati. Prispevki v *(Re)Writing Literary History* so krajši (v povprečju dolgi sedem strani) in posledično bolj razdrobljeni. Primerjava obeh projektov pokaže še na nekolikšno vsebinsko nerazgibano *Neoheliconovega* tematskega sklopa, ki pa najbrž ni toliko povezana s prej omenjeno fragmentarnostjo in jednatostjo objavljenih prispevkov, temveč se v prvi vrsti tiče uredniške politike. Zbornik *Kako pisati literarno zgodovino danes?* odkrito ne izpostavlja nobene metode ali paradigme literarne zgodovine (kar je v sodobnem znanstvenem diskurzu seveda odlika), izmed obravnavanih

tematik nameni vsem približno enako pozornost. V *Neoheliconu* so stvari drugačne; če je osredotočenje na Srednjo in Vzhodno Evropo v prispevkih Johna Neubauerja in Marcela Cornisa-Popea opravičljivo zaradi njunega uredniškega dela pri za zdaj nedokončanem literarnozgodovinskem projektu *History of the Literary Cultures of East-Central Europe*, je manj razumljivo, zakaj ima bralec kar v dveh prispevkih možnost brati o kulturni in še marsikakšni kompleksnosti Pirenejskega polotoka. Nekoliko predimenzionirano se zdi tudi vprašanje globalizacije in njenega vpliva na literarno vedo (tj. vprašanje, o katerem se je prelilo že veliko črnila); nekateri prispevki to temo vzamejo zgolj za izhodišče in jo razvijejo v zanimivo obravnavo, medtem ko se mi pri nekaterih zdi ta tematika pretirano središčna. Iz navedenih razlogov lahko torej sklenem, da ima *Neoheliconov* tematski sklop vsebinsko nekoliko ožji domet kot slovenski zbornik.

V sklepnih besedah pričujočega pisanja se velja znova ustaviti pri ne dovolj poudarjeni točki, ki oba projekta o pisanju literarne zgodovine združuje: namreč njun mednarodni značaj, ki je pri *Neoheliconu* celo svetovni in ne le evropski. Že samo dejstvo, da se ob razpravljanju o literarni zgodovini, ki se je tradicionalno skrivala v zavetju nacionalnega, dosledno družijo znanstveniki iz različnih držav ali celo celin, po svoje zgovorno priča o sedanji obvezni široki usmerjenosti sleherne literarne zgodovine.

OPOMBE

¹ O omenjenem simpoziju sem podpisani že na kratko poročal v *Primerjalni književnosti* 25/2 (december 2002), 100–102.

² »The question arises if the history of a writer who spent most of his life in exile and the history of his/her homeland are two sides of the same history.« Mihály Szegedy-Maszák, Keywords in Literary History, 18.

³ »Rewriting literary history is not reading between the lines, searching for an intention that is not expressed. It is rather writing in the margins, acknowledging the supplementary status of interpretation, always revealing more margins to be filled.« Mihály Szegedy-Maszák, Keywords in Literary History, 22.

⁴ »[I]t could be said that because, throughout the world, literatures are constantly in process of redefining themselves within and among cultures, literary history faces a task of articulation which is necessarily experimental.« Eva Kushner, Towards an Experimental View of Literary History, 36.

⁵ »[T]he literatures of East-Central Europe represent an ideal object of study for a regional comparative history, freed from nationalistic agendas but also from a leveling notion of globalism.« Marcel Cornis-Pope, Transnational and Inter-National Perspectives in Post-1989 Comparative Literary History, 73.

⁶ Urednika sta teoretično ogrođe obravnavanega dela predstavila v posebnem prispevku. Gl. Marcel Cornis-Pope in John Neubauer, 2002: Towards a *History of the Literary Cultures in East-Central Europe*: theoretical reflections. *American Council of Learned Societies Occasional Paper*, no. 52. New York. — O delih Marcela Cornis-Popea in Johna Neubauerja je pri nas največ pisal Lado Kralj: prim. *PKn* 25/1 (96–104) in zbornik *Kako pisati literarno zgodovino danes?* (61–70).

⁷ »I would like us to consider the enormous difficulty that the importance of the national today in Spain presents for the writing of a comparative literary his-

tory that gives an accurate account of the situation, but I should say situations, of Peninsular literature.« Randolph D. Pope, *Resisting the Global: The Importance of the National for a Comparative History of Iberian Literatures*, 79.

⁸ »The absence of an overall narrative, the avoidance of reflections on methodology, and the emphasis on dates guides the reader towards a positivistic and one-dimensional reading based on a belief that “this is how it was«. While individual essays can and indeed do deal with intertextual and reception-historical networks, these have no systematic place in the book’s conception, which severely limits the “multiperspectivism« that Hollier hoped to achieve.« John Neubauer, *Gleichzeitigkeit des Ungleichzeitigen or Literary History with Multiple Timelines*, 67.

Matjaž Zaplotnik

September 2004